אין מנקין אותו אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין א) אותו א"ל רב פפא לאביי ואימא לא תיהוי ליה נקיות כלל א"ל אם כן לכתוב קרא לא ינקה ולישתוק ה' למה לי בית דין של מעלה הוא דאין מנקין אותו אבל ב"ד של מטה מלקין ומנקין אותו אשכחן ב) שבועת שוא שבועת שקר מנלן רבי יוחנן דידיה אמר לשוא שני פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא תניהו ענין לשבועת שקר דלוקה ג) מתקיף לה רבי אבהו שבועת שקר היכי דמי אינימא דאמר שלא אוכל ואכל התם ד) הוא מעשה (א) עבד ואלא דאמר שאוכל ולא אכל ההוא מי לקי והאיתמר ה) שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכל רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש אמרי אינו לוקה ר' יוחנן אומר אינו לוקה א דלאו שאין בו מעשה הוא וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ור"ל אמר אינו לוקה משום דהוה ליה התראת ספק ו) ב וכל התראת ספק אין לוקין עליו אלא א"ר אבהו תהא באכלתי ולא אכלתי ומאי שנא ז) דקא מרבה אכלתי ולא אכלתי מאוכל ולא אכל אמר רבא בפירוש ריבתה תורה שקר ח) דומה לשוא מה שוא לשעבר אף שקר לשעבר איתיביה רבי ירמיה לרבי אבהו ג שבועה ד שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת וזהו שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד זהו למעוטי מאי לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי דלא לקי לא זו היא דעל שגגתה מייתי קרבן אבל אכלתי ולא אכלתי לא מייתי קרבן ומני רבי ישמעאל היא ה דאמר אינו חייב אלא על העתיד לבא אבל מילקא לקי אימא סיפא זוהי שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור זוהי למעוטי מאי לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי דלא לקי לא זוהי דעל שגגתה פטור מקרבן אבל אכלתי ולא אכלתי מייתי קרבן ומני ר"ע היא ו דאמר ז) מביאין קרבן לשעבר והא אמרת רישא רבי ישמעאל אלא מדסיפא רבי עקיבא רישא נמי רבי עקיבא ורישא לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי אלא למעוטי אוכל ולא אכל ומאי שנא ח) משום דקאי בלהבא ממעט להבא קאי בלהבא ממעט לשעבר: ומימר: א"ל רבי יוחנן לתנא לא תתני ומימר משום דבדיבורו עשה מעשה: ט) המקלל את חבירו בשם: מנלן א"ר אלעזר א"ר אושעיא אמר קרא 1אם לא תשמר י) וכתיב 2והפלא ה' את מכותך הפלאה זו יא) איני יודע מהו כשהוא אומר 3והפילו השופט והכהו לפניו הוי אומר הפלאה זו מלקות יב) אימר אפילו שבועת אמת יג) בהדיא כתיב 4שבועת ה' תהיה בין שניהם אימר הני מילי לפיים את חבירו אבל מילקא לילקי לא מצית אמרת דהכתיב 5ובשמו תשבע ההוא מיבעי ליה לכדרב יד) דאמר רב גידל אמר רב ז מנין שנשבעין לקיים את המצות שנאמר 6נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך הכתיב קרא אחרינא טו) 7ובו תדבק ובשמו תשבע טז) אלא למאי אתא למקלל ח את חבירו בשם יז) ואימא ט למוציא שם שמים לבטלה מי גרע מקלל את חבירו בשם ממוציא שם שמים לבטלה אנן הכי קא קשיא לן אימא מוציא שם שמים לבטלה תיסגי ליה במלקות אבל מקלל חבירו בשם כיון דקעביד תרתי דקא מפיק שם שמים לבטלה וקמצער ליה לחבריה יח) לא תיסגי ליה במלקות לא

רש"י

אין מנקין אותו. דכתיב (שמות כ) כי לא ינקה ה': **נקיות כלל.** דאין מלקין אותו בית דין שלמטה: **אשכחן שבועת שוא.** דכתיב (שמות כ) אשר ישא את שמו לשוא והיינו שבועת שוא כגון נשבע לשנות את הידוע לאדם: **שבועת שקר.** מפרש לקמן היכי דמי: **מנלן.** דלקי עלה: **מעשה עבד.** וכדין הוא דלילקי שהרי אכל ועשה מעשה: **ולא אכל.** דלאו היינו מעשה: **וכי האי גוונא מי לקי.** בתמיה: **משום דהויא התראת ספק.** דלא אתרו ביה הזהר בך שתאכל הככר שנשבעת עליה יכול לומר אין לי בית מיחוש בהתראה זו דאכתי יש לי שהות וכן כל היום כולו ואפי' כי עבר היום יכול לומר יט] שוכח הייתי ולא נזכרתי לא בשבועה ולא בהתראה ואינו לוקה: **הא באכלתי ולא אכלתי.** כלומר תהא שבועת שקר בנשבע שלא אכל ואכל או שאכל ולא אכל דהכא ליכא שום מעשה דהא לשעבר נשבע: **ומאי שנא אכלתי ולא אכלתי.** כלומר מאי איריא דקא ממעט אוכל ולא אכל ממלקות טפי מאכלתי ולא אכלתי הא בתרווייהו ליכא שום מעשה: **שבועת שקר דומיא דשבועת שוא.** כדמפקא לעיל לשוא לשוא שתי פעמים: **מה שבועת שוא שהיא לשעבר.** דכי נשבע על עמוד של אבן שהוא של כסף היינו לשעבר דלשעבר קודם שנשבע הויא אבן כמו שהיא עכשיו ומה שוא לוקה עליה כדאמרי' לעיל כ] בב"ד שלמטה מלקין ומנקין אותו אף שקר לשעבר דהיינו אכלתי ולא אכלתי לאפוקי אוכל ולא אכל שהוא להבא: **שבועה שלא אוכל ככר זו וכו'.** דהא נשבע תלת זימני שלא יאכל אותו ככר: **אינו חייב אלא אחת.** כדאמרינן בשבועות (כ:) דאין שבועה חלה על שבועה: **וזו היא שבועת ביטוי.** דקאמר קרא לבטא בשפתים להרע או להיטיב וגו' ח) וזו היא שבועת ביטוי שמוציא בשפתיו שלא יאכל אותו ככר אבל לא גזיל מידי לחבריה אבל שבועת העדות ושבועת הפקדון מביא על הזדון כשגגה אשם: **למעוטי מאי.** דאין חייבין על כא] זדונה מכות: **לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי.** דאע"ג דהויא שבועת ביטוי דלא לקי משום דלהרע או להיטיב כתיב דמשמע להבא פרט לשעבר כגון אכלתי ולא אכלתי ואכתי שבועת שקר היכי דמי: **לא מייתי קרבן.** משום דלהרע או להיטיב גבי קרבן קאי אבל ט) ממה נפשך חייב עליה מלקות דומיא דשבועת שוא (ב): **דאמר.** י)[ר"י] במס' שבועות (דף כה.) אינו חייב אלא על העתיד לבא: **זו היא שבועת שוא.** סיפא דההיא משנה דלעיל הויא האי זו היא שבועת שוא וכו': **ורישא לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי.** דאכלתי ולא אכלתי ודאי חייב על שגגתה קרבן: כב] **ומאי שנא.** דממעט אוכל ולא אכל מקרבן וקא מרבי אכלתי ולא אכלתי מסיפא דחייב קרבן: ומשני מסתברא רישא למעוטי אוכל ולא אכל: **דקאי בלהבא.** דקתני שבועה שלא אוכלנה וממעט להבא כגון אוכל ולא אכל: **אבל קאי בלהבא וממעט לשעבר.** בתמיה. כגון אכלתי ולא אכלתי: **לא תיתני מימר.** בכלל שאר לאוין שאין בהן מעשה: **דבדבורו עושה מעשה.** שעושה מחולין קדשים: **אם לא תשמור לעשות וגו'.** עד ליראה את השם שיתיירא שלא להוציא את השם לבטלה וכן מקלל את חבירו בשם מוציאו לבטלה וכתיב והפלא ה' את מכותך שיטול מכות והיינו מלקות: **אפילו שבועת אמת.** דקא מזהר קרא דאפילו שבועת אמת לא ליעבד בשם שמים ואי עביד והפלא ה' את מכותך שיטול מלקות: **בהדיא כתיב.** דשרי למיעבד: **לפיים חבירו.** שלא יהא תובעו ממון אבל מילקא לילקי הואיל ומביא עצמו לידי שבועה: **ובשמו תשבע.** דשבועת אמת שריא למעבד: **לקיים המצוה.** כדי שלא יוכל לחזור בו שנאמר נשבעתי ואקיימה וגו' ואהכי איצטריך האי קרא ובשמו תשבע לאשמועינן דנשבע לקיים את המצוה מותר: **הכתיב קרא אחרינא ובשמו תשבע.** דתרי קראי כתיבי ובשמו תשבע חד בואתחנן וחד בוהיה עקב חד מיבעי ליה דנשבע לקיים את המצוה כג] ואידך לשבועת אמת: **אלא למאי אתא.** האי אם לא תשמור וגו': **למקלל את חבירו בשם.** דודאי לקי אע"ג דלא עביד מעשה: **שם שמים לבטלה.** אבל מקלל את חבירו בשם לא לקי: ומהדר ליה לאו כל דכן הוא: **דהיכא דקא עביד תרי איסורי לא תיסגי ליה במלקות.** ואף על גב דלקה אפילו הכי לא נתכפר עדיין במלקות לחודיה:

תוספות

שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת. ודוקא נקט שבועה שלא אוכל תחילה דאי אמר שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכל חייב שתים דשלא אוכלנה משמע כולה וכי הדר אמר שבועה שלא אוכל משמע כלל ובשבועות (דף כ:) מפרש אמאי תנא שלא אוכלנה שני פעמים כד]: **ומאי שנא.** פרש"י מאי שנא דממעט אוכל ולא אכל מקרבן וקמרבי אכלתי ולא אכלתי מסיפא דחייב בקרבן ולא נהירא דאי אמר למעוטי אוכל ולא אכל לא קשיא מידי אבל אי אמר איפכא אז תיקשה לך כה] ור"י פירש ומאי שנא כו] דמפרש לה כרבי עקיבא לוקמא כר' ישמעאל ורישא למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן וסיפא למעוטי אוכל ולא אכל ממלקות ומשני קאי בלהבא כו': **ומקלל חבירו בשם מנלן.** אם לא תשמור לעשות והפלא ואזהרתיה מהכא לא תקלל חרש אי נמי מהאי קרא גופיה:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ד מהלכות שבועות הלכה כ:

כג ב מיי' פט"ו מהלכות סנהדרין הלכה ד [ע"ש ספק לוקין על התראת ספק]:

כד ג מיי' פ"ד מהלכות שבועות הלכה ט:

כה ד מיי' שם פי"א הלכה ג טוש"ע י"ד סימן רג סעיף ו:

כו ה מיי' פכ"ו מהלכות סנהדרין הלכה ג ועיין השגות ובכ"מ טוש"ע ח"מ סימן כז סעיף א:

כז ו מיי' פי"ב מהלכות שבועות הלכה יא:

◆

רבינו גרשום

אימא לא ינקה כלל אפי' ב"ד: אשכחן שבועת שוא. דלקי שבועת שוא היינו נשבע לשנות את הידוע לאדם אמר על עמוד של אבן שהוא של זהב או נשבע אם לא ראיתי נחש בקורות בית ... : משום דהוה התראת ספק. שכשמתרין בו היזהר שתאכלנה היום הוא אומר כן אעשה שאהיה פנוי ועדיין יש שהות הרבה ביום ואם עבר היום ולא אכלה יכול לומר שכחתיה דכל התראה שאינה בשעת מעשה כגון זו הוי התראת ספק ולא שמה התראה שיכול לומר שכחתי ההתראה: אלא א"ר אבהו תהא. ילקי על שבועת שקר דאמר שבועה שאכלתי ולא אכל או שבועה שלא אכלתי ואכל קודם השבועה וההוא דקודם השבועה לא הוה מעשה: ומאי שנא. אוכל ולא אוכל דאמרת כיון דלית ביה מעשה לא לקי ומ"ש אכלתי ולא אכלתי דאמרת אע"ג דלית ביה מעשה לקי: בפירוש ריבתה תורה. שבועת שקר דכתיב לשוא לשוא תרי זימני הלכך ענין שקר דומה [לשבועת] שוא דשוא לשעבר שנשבע בחנם] מה שוא לשעבר שנשבעין לשנות את הידוע לאדם ואמר על עמוד של אבן שהוא של זהב כו' היינו באכלתי ולא אכלתי] כתוב על מה שעבר שהוא יודע לשעבר שאינו כן אף שקר נמי ענין לשעבר היינו אכלתי ולא אכלתי [דלשעבר הוא: אינו חייב אלא אחת. דאין שבועה חלה על שבועה: אבל אכלתי ולא אכלתי לא מייתי קרבן אלא לקי: אבל אכלתי ולא אכלתי מייתי קרבן לקי: ורישא לא למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן אלא למעוטי אוכל ולא אכל. מקרבן: ומאי שנא. דהאי ממעט]: משום דקאי בלהבא. בשבועה שלא אוכל ממעט להבא שבועה שאוכל ולא אכל אבל אכלתי דלשעבר הוא לא ממעט אלא לקי (עליה) וכדרי' אבהו: [משום דבדבורו עשה מעשה. שמקדיש בהמת חולין. ליראה את השם קס"ד דהאי ליראה את השם היינו שתירא אותו שלא תקלל בו חבירו וכתיב ביה הפלאה דהיינו מלקות: אימא האי ליראה את השם אינו מקלל את חבירו בשם אלא שתירא אותו שלא תהא נשבע בשמו אפילו באמת]: אימא האי שבועת ה' תהיה בין שניהם לאו שיהא מותר לכתחילה לישבע באמת אלא משום הכי צריך שבועה כדי להפיס דעתו של בעל הבית ואימא מוטב שיפיס דעתו בממון ולא בשבועה ואם לא רצה ממון אלא שבועה ישבע לו כדי להפיס דעתו אבל ילקה על (שבועתו של) שבועה] אמת ואימא להכי הוא דאתא ליראה את השם ולא למקלל חבירו בשם: ההוא לא מצית אמרת. דעל שבועת אמת לקה דהא כתיב קרא אחרינא ישרי דכתיב ובשמו תשבע אימא והוא ובשמו תשבע דשרי לאישתבע לא שרי אלא לדבר מצוה משום לזרוזי נפשיה וכדרב גידל אמר רב: הא כתב קרא אחרינא ובשמו תשבע דתרי זימני כתיב ובשמו תשבע [חד לכדרב גידל] וחד למישרי אפילו שבועת אמת דעלמא ואייתר ליה ליראה את (ה') למקלל חבירו בשם: ל"א וההוא דרב גידל מן ובו תדבק נפקא [אלא ובשמו תשבע למה לי אם אינו ענין לשבועת הדיינים דמותרת דנפקא מן שבועת ה' תניהו ענין לשבועה דעלמא לאו דדיינין ואם אינו ענין לשבועה דמצוה דנפקא מן ובו תדבק תניהו ענין לשבועת אמת ג) דחול ליראה את השם כו']: אימא האי ליראה לחייב למוציא שם (שמים) לבטלה הוא דאתא ולא למקלל: האי לא מצית אמרת דמי גרע מקלל את חבירו בשם ממי מוציא שם שמים לבטלה דהא מקלל (את חבירו) בשם תרי איסורי עביד דמוציא שם לבטלה לקלל את חברו ועוד שמקלל חבירו ודאי לא גרע (ממוציא שם שמים) [אלא תמיה] (אנן הכי מצינו למימר) אנן הכי קא קשיא לן דנימא מוציא שם שמים לבטלה תיסגי ליה במלקות דנימא דלהכי כתיב והפלא. אבל מקלל את חבירו בשם לא תיסגי ליה במלקות דתרתי עביד:

מסורת הש"ס

א) פסחים סג: מכות טו: שבועות ג: כא., ב) שבועות ג: כ:, ג) [שבועות ג. כא. כה.], ד) [שם כה.], ה) [שבת קנג:] עי"ש מכות יג:], ו) [כלומר שמתיר שבועת שומרים מותרת להפיס דעתו של בעל הבית אבל ילקה על שבועת אמת כשנשבע מעצמו שבועת ביטוי. עיין רמב"ן מ"ע ז' בספר המצות], ז) נדרים ח: חגיגה י., ח) [ויקרא ה], ט) נ"א מ"מ חייב, י) נ"ק.

◆

תורה אור השלם

1. אם לא תשמר לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את יי אלהיך: דברים כח נח
2. והפלא יי את מכתך ואת מכות זרעך מכות גדלות ונאמנות וחלים רעים ונאמנים: דברים כח נט
3. והיה אם בן הכות הרשע והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר: דברים כה ב
4. שבעת יי תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם: שמות כב י
5. את יי אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע: דברים ו יג
6. נשבעתי ואקימה לשמר משפטי צדקך: תהלים קיט קו
7. את יי אלהיך תירא אתו תעבד ובו תדבק ובשמו תשבע: דברים י כ

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' התם הוא מעשה קא עבד: (ב) רש"י ד"ה לא מייתי וכו' שוא הס"ד ואח"כ מ"ה ר' ישמעאל כו' דאמר:

◆

מוסף רש"י

שבועה שאוכל ככר זה כו' אינו לוקה. פטור ממלקות דלא מצא (פסחים סג:) ומכל מקום חולקים בטעמו של דבר, טעמא דהיכי מר לא יהיב מר, ומר לית ליה טעמא דמר, ולקמן מפרש פלוגתייהו (שבועות ג:). דלאו שאין בו מעשה הוא. אבל משום התראת ספק לא הוי מפטר, דהתראת ספק שמה התראה (מכות טו:). משום דהוה ליה התראת ספק. וכי מתרינן ביה אכלהו היום כן תעבור על השבועה, שמא יעבור שמא לא יעבור על התראתו, דעדיין יש שהות ביום (פסחים סג:). ספק אם יעבור על התראה אם לאו, שיכול לומר עדיין יש שעות ביום, ואין המתרה יכול לכוין שיעבור היום בתוך כדי דבור של התראה (שבועות כא.). אבל משום לאו שאין בו מעשה לא הוי מפטר דקסבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו (מכות טז.). אינו חייב אלא אחת. דמאחר שנשבע עליו שבועה ראשונה נאסרת עליו וכי הדר אישתבע הו"ל נשבע לקיים את המצוה, ותנן (שבועות כ:) נשבע לקיים את המצוה ולא קיים פטור משבועת קרבן (שבועות ד. ובעי"ז שם כא.). אלא על העתיד. דדייק להרע או להיטיב (שם ג.). שנשבעין לקיים את המצות. כלומר מצוה שיהא אדם נשבע לקיים מצוה כדי שיזהר ויזדרז לקיימה (חגיגה י.).

◆

שיטה מקובצת

א) אותו. גליון בהבאה שיש לו קצבה ומתכפר לו: ב) אשכחן. שבועות דף כ"א: ג) דלוקה מגדף בה ר' אבהו: ד) חיבת הוא נמחק: ה) ספק עי' בתשובת הרשב"א סי' קמ"ו: ו] שנא אכלתי ולא אכלתי אמר רבא ועל תיבות מאוכל ולא אכל נרשם קו להורות כי לפי"ד צריך למחקו: ז] שקר דומיא דשבועת שוא מה שבועת שוא לשעבר שהוא אומר על שיש שהוא של זהב שהוא משקר בשעת השבועה אף שקר לשעבר אכלתי ולא אכלתי: ח] שנא דקאי בלהבא ממעט להבא: ט] ומקלל את חבירו: י] תשמר וגו' וכתיב: יא] הפלאה זו כו' ומקלל את חבירו קאתי מאיש כי יקלל את אביו ולא תקלל חרש ובפ' ד' מיתות דף ס"ו ע"א מפיק ליה כל אדם מנשיא ודיין וחרש: יב] אימר אפילו שבועת אמת. ואזהרתיה מאת ה' אלהיך תירא א"נ מאם ליראה וכן במוציא שם שמים לבטלה יש לפרש דאזהרתיה מהכא: יג] אמת א) גליון כגון יככה אלהים וזו היא קללה האמורה בתורה בשבועת העדות: יד] כדרב גידל אמר רב דאמר: טו] על תיבות ובו תדבק נרשם קו להורות כי לפי"ד צריך למחקו: טז] תשבע ל"א ההוא דרב גידל מן בו תדבק נפקא אלא ובשמו תשבע דכתב קרא למה לי אם אינו ענין לשבועה דעלמא דמותר ואם אינו ענין לשבועת הדיינין דהא נפקא ליה משבועת ה' תהיה בין שניהם תנהו ענין לשבועה דחולין דשריא ליראה את השם הנכבד והפלא ה' את מכותך דכתב רחמנא למה לי ש"מ לחיובו למקלל ליה מן בו תדבק הנהו ענין לשבועה דחולין את חבירו בשם הוא דאתא: יז] עי' בהשמטות בסוף המסכת: יח] עי' בהשמטות בסוף המסכת: יט] לומר שוכח הייתי: כ] לעיל דב"ד שלמטה:

כא] על זדונו מכות: כב] קרבן הס"ד ומה"ד אלא רישא למעוטי אוכל ולא אוכל דפטור מקרבן על שגגתו הס"ד ומה"ד ומאי לפיים את חבירו: כג] דאי מדרב גידל הא אמרינן דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן: כד] פעמים דאי איתשיל ראשונה קיימא שניה: כה] לך וא"כ מאי קאמר מאי שנא וכי נאמר מאי שנא להקשות אדר"י [דהא] ר"י יתרץ למעוטי אוכל כי היכי דלא תיקשי ליה: כו] שנא נ"א מה ראית לאוקמי כוליה כר"ע וסיפא לא ממעט אכלתי ולא אכלתי ממלקות דודאי לקי כר"י ולא למעוטי אכלתי ולא אכלתי דחייב קרבן דודאי (חייב) [פטור] מקרבן לר"י אלא למעוטי אוכל ולא אוכל ממלקות ומשני קאי בלהבא כלומר ברישא דקתני אוכל ולא אוכל ממעט להבא הא אוכל ולא אוכל אינו חייב במלקות:

ג) נראה דצ"ל אמת דרשות ואח"כ הך קרא דליראה את השם למקלל חבירו אתי.

א) נראה דדיבור זה צריך להיות על המקלל את חבירו וע"ז כתב השט"מ גליון כגון כו'.